

УДК 341.172

В. Мицик, д-р юрид. наук, проф.,
С. Горovenko, магістр
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У СТВОРЕННІ НОВОЇ АРХІТЕКТУРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Відомо, що принцип суверенної рівності та взаємності держав лежить в основі сучасних міжнародних відносин, а всі держави – члени ООН рівні у правовому статусі та зобов'язані співпрацювати одна з одною. Водночас від ефективно-ї геополітичної активності та здатності до орієнтованої на результат співпраці на пряму залежить роль кожної держави на міжнародній арені. У статті проаналізовано інтенсифікацію міжнародного вектору діяльності нашої держави, що розпочалася 2020 р., шляхом створення субрегіональних союзів із сусідніми державами. Метою цих об'єднань є розбудова нової архітектури міжнародної безпеки в галузі захисту прав людини.

Досліджено також оновлені стратегічні документи уряду, що націлені на розбудову регіональної співпраці, а також розглянуто теоретичні передумови для створення субрегіональних механізмів захисту прав людини у межах європейської регіональної системи захисту прав людини. Проведено порівняльний аналіз діяльності найефективніших субрегіональних об'єднань з кінця 1990-х рр.

Права людини є об'єднувальним фактором глобальних міжнародних зносин останнього століття. З огляду на це у дослідженні встановлено, що стратегія України щодо відродження старих і створення нових форматів субрегіональної співпраці, таких як Люблінський трикутник, Асоційоване тріо, Квадрига та, звісно, Кримська платформа, повертає в порядок денний міжнародної спільноти проблеми захисту прав людини, а також допомагає Україні досягати важливих геополітичних цілей.

Ця діяльність у короткотерміновій перспективі дозволяє Україні отримувати додаткові дози вакцини від CoViD-19, а також сучасне озброєння для посилення обороноздатності держави у стримуванні збройної агресії Росії на Сході України. Водночас у середньотерміновому вимірі окреслена стратегія допоможе Україні стати повноправним членом ЄС і НАТО. А в довготерміновому – реалізувати політику реінтеграції та деокупації Автономної Республіки Крим і м. Севастополя й безпечно повернути їх під контроль України в межах міжнародно визнаних кордонів.

Зрештою, такі субрегіональні союзи поліпшують структуру захисту прав людини в межах універсальної системи захисту прав людини і відповідних європейських механізмів, посилюють роль України в міжнародних перемовинах і закріплюють позицію України в міжнародних зносинах як Східної брами Європи.

Ключові слова: регіональна безпека, міжнародна співпраця, права людини, регіональні альянси, зовнішня політика, регіональні системи захисту прав людини, європейська та євроатлантична інтеграція, збройний конфлікт, субрегіоналізація.

Вступ. Після завершення Другої світової війни відбувся процес універсалізації інструментів захисту прав людини, де гідність людини, демократичний устрій і верховенство права визначили підвалини існування сучасного світового правопорядку. Актуалізація створення єдиної системи координат захисту прав людини була обумовлена загрозами глобальних світових проблем і масовими порушеннями прав людини під час війни, причому не тільки з боку ворожої сторони. Нерідко громадяни виявлялися незахищеними від свавілля влади власної держави [1, с. 62; 2, с. 12].

З огляду на це були створенні міждержавні та міжурядові організації універсального й регіонального характеру, яким держави, розуміючи неефективність попереднього підходу, коли права людини, по суті, входили до внутрішньої компетенції держави, делегували право забезпечувати сталість і розвиток, підтримку й охорону міжнародного правопорядку через захист прав людини, впровадження демократичних цінностей і забезпечення реалізації принципу верховенства права.

Невдовзі були прийняті Міжнародний білль про права людини, Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод та інші конвенційні інструменти міжнародного захисту прав людини.

Міжнародний білль про права людини є важливою віхою в історії прав людини, по-справжньому "Великою хартією вольностей", що свідчить про початок нового важливого етапу в історії людства: свідоме наділення людської особистості гідністю і цінністю [3, с. 17].

Загалом цей період можна охарактеризувати тенденціями до пошуку спільних точок дотику, притаманним усій світовій спільноті, зокрема в сфері невід'ємних прав людини.

Водночас згадані міжнародні акти визначають мінімальні стандарти захисту прав людини.

Незважаючи на те, що концепцію прав людини часом сприймають як таку, що відображає якісь ідеали, до яких необхідно прагнути, або взагалі як утопічну за своєю природою, суть її полягає в тому, що права людини встановлюють той необхідний мінімум, який потрібен, щоб забезпечити людині "людське" існування [4, с. 10].

Зважаючи на це, національні стандарти захисту прав і свобод людини в кожній державі а priori не можуть бути нижчими, ніж загальновизнані стандарти прав людини. Наприклад, перелік прав та свобод, що закріплені у Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, та їхні гарантії, на відміну від прав і свобод, що містяться в європейських конституціях, зокрема й українській, є мінімальними [5, с. 83].

З огляду на це та відповідно до того, що права людини є засадничою спільною цінністю сучасних держав, нормативне визначення та поглиблення їхнього правового змісту продовжує лишатись на порядку денному та у фокусі діяльності міжнародної спільноти.

Концептуалізація проблеми. За останні два століття людство здолало шлях від єдиного права людини на життя (проголошеного Т. Гоббсом) до широкого спектра прав і свобод в економічній, політичній і культурній сферах [6, с. 60].

Водночас пошук консенсусу між державами не просто з різними правовими системами, а інколи навіть з різними уявленнями про природу людини, прибічниками ідеї універсалізму та культурного релятивізму прав людини щодо розуміння існування і змісту прав людини або збільшення гарантій захисту конвенційно визначених прав, дещо ускладнений.

Ще Г. Гроцій міркував, що право у ширшому значенні є правом народів, а саме те, що отримує обов'язкову силу волею всіх народів або багатьох з них. Він пояснював формулювання "багатьох з них" тим, що, окрім

права природного, званого часто також правом народів, майже не зустрічається право, яке було б загальним для всіх народів. Адже часто в одній частині земної кулі діє таке право народів, що не має сили в іншій, наприклад, про положення військовополонених, про стан після укладання миру тощо [7, с. 39].

І хоча Віденська декларація та Програма дій, ухвалені 25 червня 1993 р. на Всесвітній конференції з прав людини, проголошують універсальний, неподільний, взаємозалежний і взаємозв'язаний характер прав людини, параграф 5 акцентує увагу на значенні національної і регіональної специфіки і різних історичних, релігійних і культурних цінностей, правових традицій, які необхідно мати на увазі, хоч держави, незалежно від їхніх політичних, економічних і культурних систем, все одно зобов'язані заохочувати і захищати всі права людини й основні свободи глобально, на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом і увагою.

У цьому випадку беззаперечним залишається лише той факт, що визнання нових прав людини, розширення уже існуючого переліку – одна з тенденцій трансформаційного процесу правового статусу особи, що продиктована вимогами та потребами сьогодення. Однак мало лише визнати ці права, важливо створити та забезпечити ефективні й дієві механізми їхньої реалізації [8, с. 270].

Як зазначає В. Мицик, понад 60 років минуло з часів прийняття Загальної декларації прав людини Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р., проте реальна ситуація у сфері захисту прав людини майже у всіх без винятку країнах світу залишається або проблемною, або критичною [7, с. 15].

На жаль, це актуально і досі. "У 1945 р. Україна стала однією з держав – засновниць ООН. Сьогодні вони були б шоковані, побачивши в темі Генасамблеї слова "забезпечити права всіх народів". Я впевнений, вони б сказали: "А що ж ви робили всі ці 76 років?" – з виступу президента України на 76 Генеральній асамблеї ООН 23 вересня 2021 р. [9].

Регіональні системи захисту прав людини. Подальше пізнання природи та визначення на практиці сутнісного змісту сучасних прав людини продовжилось у межах регіональних систем захисту прав людини – європейської, міжамериканської, африканської, арабської та азійської.

Кожна з них має свою глибину розвитку і рівень інституалізації та визнання в міжнародній правозахисній спільноті. Ефективність інструментів захисту прав людини в кожній з них також відрізняється. Європейську, наприклад, вважають найефективнішою [10, с. 3], тоді як арабська (в редакції переглянутої Арабської хартії прав людини) подекуди суперечить міжнародним стандартам захисту прав людини [11].

Права людини, що притаманні всім країнам і народам завдяки своїм природним властивостям, визнані у міжнародних документах як такі, що не підлягають жодним обмеженням і відхиленням, на регіональному рівні відрізняються у своїх підходах. На практиці це призводить до їхніх обмежень і подекуди порушень, що потребує реагування з боку міжнародної спільноти [12 с. 11-12].

Питання існування азійської регіональної системи захисту прав людини, наприклад, взагалі є достатньо дискусійним. Хоча певного прогресу досягнуто на Південно-Східному напрямі Азії 2012 р. було ухвалено Декларацію прав людини Асоціації держав Південно-Східної Азії, проте реальний механізм, який би забезпечував практичну реалізацію цього договору, досі не створений [10, с. 5].

Незважаючи на це, в літературі зазначається, що безвідносно до особливостей згаданих актів їхня наявність *per se* свідчить про те, що держави як Близького Сходу, так і Південно-Східної Азії поступово відмовляються від правового ізоляціонізму, реципуючи (хоч і не завжди з тією ефективністю, яку в ідеалі бачили б теоретики) кращі світові моделі юридичного захисту прав людини на регіональному рівні [13, с. 35].

Зрештою, можна констатувати, що регіоналізація міжнародно-правових механізмів захисту прав людини розпочалась у світі приблизно в середині другої половини ХХ ст. Нині набула активного розвитку одна з його віх, яку можна озвати субрегіоналізацією систем захисту прав людини.

Як влучно зазначає В. Мицик, найважливішим урегулюванням проблеми природи прав людини як на національному, так і на міжнародному рівнях є спільне застосування природно-правової і позитивно-правової концепції. Перша є джерелом загальнолюдських, універсальних, моральних цінностей – прав, які повинна мати кожна людина незалежно від часу і місця існування. Друга пояснює правову природу таких прав, що містяться у національних законодавчих актах та міжнародно-правових документах і мають юридично обов'язковий характер [7, с. 48].

Це важливий правовий постулат, оскільки єдності між представниками природної та позитивістської теорій походження прав людини навряд чи можливо досягнути як у національному, так і в міжнародному праві захисту прав людини. Водночас історичний аналіз розвитку сфери захисту прав людини свідчить, що десь у межах спільного застосування обох теорій загалом і розвивається концепція захисту прав людини в міжнародному праві.

Спочатку в міжнародних договорах універсального характеру всі 192 держави – члени ООН визнали та закріпили перелік природних невід'ємних прав людини. Згодом у межах регіональних систем захисту прав людини держави матеріалізували (надали юридичної ваги) як загальним, так і певним специфічним, характерним певному регіону, правам людини, а також визначили регіональні особливості їхнього застосування.

Не виникає сумніву в тому, що ідея універсальності прав людини історично ґрунтується на західних філософських та політичних поглядах на людський світ як сукупність індивідів, чиї права мають бути захищені між собою та від посягань колективів і держави. Це, насамперед, політичні і громадянські права.

Проте, як зазначає А. Кассезе, африканська й азійська концепції прав людини байдуже, а інколи навіть вороже ставляться до існування таких індивідуальних прав, вони, навпаки, зацікавлені у встановленні колективних прав, які б обмежували індивідуальні права, забезпечували державний суверенітет, міцну державну й релігійну владу. У таких країнах перевагу надають соціальним і культурним правам, що зміцнюють державні структури, колективну єдність народу, який зазвичай складається з представників різних національностей [7, с. 50].

Знову ж таки, це підтверджує симбіоз обох концепцій, оскільки універсальні права людини хоч і належать усім людським істотам від самого факту їхнього існування внаслідок міжнародних зобов'язань *erga omnes*, водночас набувають юридичного статусу, повноцінної суб'єктності та можуть бути реалізованими і захищеними лише через визнання державами або регіональними (субрегіональними) спільнотами – об'єднаннями держав.

Відмінності у сприйнятті прав людини. Зрештою, додатковою складністю є також те, що неможливо на

нормативному рівні встановити ієрархію основоположних прав людини.

За твердженнями науковців, ці права не можуть бути пріоритизовані між собою, оскільки вони мають однакову правову природу та, як визначено в резолюціях ООН, є "незалежними та неподільними" [14]. Три покоління прав і свобод людини досить умовно виведені і хронологічно не завжди відповідають практиці прийняття міжнародних угод в галузі прав людини [15]. Зрештою, проведення ієрархії прав людини не повинно відбуватися [16].

У XXI ст. географічні, культурні, історичні відмінності, подекуди вродженого характеру, почали відігравати в міжнародних відносинах дедалі більшу роль. Не ігноруючи загальноновизнані міжнародні стандарти захисту людської гідності як норми *jus cogens*, подальший поступ та поглиблення захисту прав людини на міжнародному рівні дещо збавили темп. Наприклад, назріла необхідність забезпечити правове регулювання процесів упровадження та використання нових технологій, особливо, якщо ці технології здатні зберегти життя й здоров'я мільйонів людей. Подібний випадок – не одинокий, право завжди "наздоганяє" людські відносини, що перебувають у стані безперестанного динамічного розвитку [17].

Деінде великі і не без того потужні міжнародні організації із захисту прав людини втрачають спроможність оперативно реагувати на локальні проблеми в захисті прав людини (примітно, що ООН не делегувала до участі в установчому засіданні Кримської платформи власного представника).

Певна турбулентність міжнародно-правової співпраці, накопичення регіональних викликів і загроз, неможливість урегулювання та поглиблення кризи інституційних механізмів міжнародного захисту прав людини спонукає держави до пошуку можливо не альтернативних, але точно додаткових (*auxiliaris*) інструментів, платформ, механізмів захисту своїх інтересів, насамперед, а також очевидно поглибленням інструментів із захисту прав і свобод своїх громадян.

Основні результати. Сучасний вектор розвитку міжнародної політики характеризується створенням мікро-регіональних союзів, які, з одного боку, є зручними майданчиками для відстоювання спільних інтересів і поглиблення двосторонньої чи багатосторонньої співпраці між сусідніми державами, а, з іншого, є гнучкими й ефективними інструментами для реального впливу на міжнародний правопорядок як у регіоні, так і на глобальному рівні.

Гарним прикладом є Веймарський трикутник, головною метою якого в 90-х рр. XX ст. було сприяння інтеграції Польщі – колишнього оплоту радянського впливу в Східній Європі – у структури ЄС та НАТО [18, с. 24], або ж Вишеградська група (четвірка), передумовою для заснування якої стало бажання країни Центральної Європи спільно координувати транскордонну співпрацю й зовнішню політику у напрямку інтеграції до європейських і євроатлантичних структур [19, с. 146–147].

Зрештою, це привело до повноцінної п'ятої хвилі розширення ЄС, коли більшість країн Центрально-Східної Європи стали повноправними членами ЄС і НАТО.

Окрім того, на Європейському континенті відроджуються та/або набувають особливої міжнародної ваги проекти регіональної співпраці, напрацювання щодо яких активно здійснювали в різні історичні періоди та які, за певних контекстуальних умов, занепадали, особливо в умовах стрімкого розвитку континентальної економічної та політичної співпраці (ЄС), регіональних сис-

тем захисту прав людини (Рада Європи), принципу колективної оборони в регіоні (НАТО).

Актуалізація традиційних регіональних проєктів на зразок "Балтійсько-Чорноморської осі", а також поява відносно нових регіональних проєктів на кшталт "Ініціативи трьох морів" є закономірним наслідком швидкої трансформації європейської системи міжнародних відносин. Внаслідок цього виникає якісно нова архітектура європейського континенту, що органічно доповнює модерними структурами вже наявні європейські союзи та міждержавні організації [20, с. 256].

Відповідь української дипломатії. Україна, розуміючи постійну потребу в пошуку альтернативних способів дипломатичного врегулювання збройного конфлікту, в останні декілька років досить активно приєднувалась до цього процесу, розвиваючи регіональну співпрацю, спрямовану на створення поясу безпеки та процвітання для України та регіону між Балтійським і Чорним морями [21].

17 травня 2021 р. під час спільного візиту глав зовнішньополітичних відомств Молдови та Грузії в Україну було започатковане Асоційоване тріо як тристоронній формат посиленої співпраці з метою європейської інтеграції, розвитку сфери секторальної взаємодії та подолання спільних викликів. 12 жовтня 2021 р. у спільній заяві 23-го саміту Україна – ЄС Асоційоване тріо вперше було визнане на рівні ЄС [22].

Показово, що Україна, об'єднавшись з Молдовою та Грузією, за прикладом Вишеградської групи (четвірки), де держави-засновниці на момент ухвалення Вишеградської декларації також не були членами ЄС, сподівається, що Асоційоване тріо може в перспективі стати передумовою для нової (сьомої) хвилі розширення ЄС [23].

Як відомо, нині Вишеградська група (четвірка) є визнаним символом успішних політичних й економічних перетворень, а в багатьох сферах – моделлю регіональної співпраці. Країни Вишеградської групи стали відповідальними партнерами в Європі в упровадженні ключових пріоритетів і програм ЄС, і завдяки своєму внеску й надалі сприяють процесам політичної й економічної інтеграції в Європі, беручи до уваги ЄС і розширення НАТО [24, с. 31].

Окрім того, з ініціативи України 28 липня 2020 р. Україна, Польща та Литва створили Люблінський трикутник, метою якого є зміцнення співпраці між країнами, спільна протидія агресії Росії на сході України та підтримка інтеграції України в ЄС та НАТО. Менше ніж через рік, 6 липня 2021 р. міністри закордонних справ трьох країн підписали Спільну декларацію про європейську спадщину, Дорожню карту співробітництва Люблінського трикутника та План з протидії дезінформації, яка є "альтернативою "руському світу" в регіоні" [25].

Вадливим є те, що Люблінський трикутник створено за моделлю Веймарського трикутника, у межах якого Франція та Німеччина як держави – засновниці Європейської спільноти вугілля та сталі (перший основоположний договір у процесі заснування ЄС) співпрацювали з Польщею, яка на той час не входила до складу ЄС, та змогла повноцінно реалізувати своє євроінтеграційне прагнення лише 1 травня 2004 р. під час п'ятої хвилі розширення ЄС.

Як відомо, Веймарський трикутник – унікальний формат тристоронніх відносин, що є корисним для кожного з його учасників. Залучення Варшави допомагає зберігати геополітичний баланс у межах ЄС і сприяє запобіганню посилення франко-німецької складової. Водночас Веймарський трикутник – важлива частина східної політики

Німеччини, Франція, зі свого боку, отримує можливість паралельно з просуванням "південного напрямку" (Середземний союз) у ЄС реалізовувати свої інтереси в регіоні Центральної та Східної Європи [26, с. 44].

Згодом, 16 жовтня 2020 р. було створено новий формат політико-безпекових консультацій України та Турецької республіки "Квадрига" (2 + 2) [27], що передбачає обговорення найактуальніших питань у галузі політики й регіональної безпеки, координація спільних дій та опрацювання нових проєктів у політичній, безпековій, економічній та оборонно-промисловій галузях.

Як продовження формування нової архітектури регіональної і глобальної безпеки у сфері захисту прав людини 23 серпня 2021 р. в Україні відбувся установчий (інавгураційний) саміт Кримської платформи [28], утворення якої було ініційовано на 75-й сесії Генеральної Асамблеї ООН [29].

Учасниками Кримської платформи стали 43 держави, а також представники від ЄС, НАТО, Ради Європи, Організації за демократію та економічний розвиток ГУАМ. Загалом створення такого майданчика є абсолютно новим унікальним форматом міжнародної співпраці, спрямованим на захист прав людини на території Кримського півострова, деокупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, а також їхнє повернення під контроль України.

Відповідно до п. 81 Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя Україна засновує і розвиває Кримську платформу як ключовий зовнішньополітичний інструмент консолідації міжнародних зусиль, спрямованих на деокупацію та відновлення територіальної цілісності України, подолання наслідків, спричинених тимчасовою окупацією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, а також захисту прав та інтересів громадян України [30].

У такий спосіб, за словами міністра закордонних справ України, Д. Кулеби, Україна в 2020–2021 рр. активно створює нові альянси та формує нову архітектуру глобальної й регіональної безпеки [28], а також працює над тим, щоб відносини із сусідами ставали кращими, а Україна інтегрувалася у мережу різноманітних форматів і механізмів Центральної Європи [31].

Права людини в міжнародних субрегіональних альянсах. Як відомо, між концепцією прав людини та міжнародною співпрацею держав є прямий діалектичний зв'язок. З одного боку, міжнародна співпраця останні 70 років побудована навколо прав людини та необхідності напрацювання ефективних механізмів їхнього захисту. З іншого – права людини а priori зумовлюють співпрацю міжнародних організацій та держав як основних суб'єктів міжнародного права для підвищення стандартів і реагування на порушення прав людини в усьому світі.

Преамбула Загальної декларації прав людини визначає: визнання гідності, що властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості, загального миру та завданням, до виконання якого мають прагнути всі народи і всі держави.

Статтею 55 Статуту ООН передбачено, що загальна повага та дотримання прав людини й основних свобод для всіх, без розрізнення раси, статі, мови й релігії, створює умови для стабільності й благополуччя, необхідних для мирних і дружніх відносин між націями, заснованих на повазі принципу рівноправності та самовизначення народів.

Зрештою, питання прав людини належить до кола найактуальніших проблем сьогодення, а їхнє забезпе-

чення є проблемою всього світового співтовариства, як невід'ємна складова глобальної системи міжнародної безпеки [32, с. 123].

Повертаючись до Веймарського трикутника або ж Вишеградської четвірки, можна констатувати, що їхня діяльність, окрім зовнішньо політичних наслідків, мала також позитивний вплив на загальний рівень захисту прав людини, що загалом може бути напряму пов'язане з їхньою інтеграцією в європейське співтовариство.

За даними Індексу людських свобод за 2021 рік Чехія, наприклад, 2019 р. займала 23 місце із 165 країн в рейтингу держав з найбільшим розвитком прав і свобод людини, Словаччини – 39, Польща – 49, Угорщина – 59 місце (Україна в цей час перебувала на 98 місці, що є найгіршим показником для країн Східної Європи після Білорусі – 109 та Російської Федерації – 126 місце).

Індекс верховенства права за 2021 рік, що охоплює оцінку стану дотримання в державі фундаментальних прав людини, розмістив Чехію на 22 місці, Словаччину на 33, Польщу на 36, Угорщину на 69, а Грузію, Молдову та Україну на 49, 73 та 74 місцях відповідно. Для порівняння, Білорусь розташована на 97 місці, а Росія – на 101.

Показово є понад двократна різниця у позиціях Молдови і України та Чехії, Словаччини і Польщі. Трохи меншим є відрив Грузії. Зрозуміло в цьому рейтингу також є і позиції Угорщини, з огляду на політику прем'єр-міністра Угорщини В. Орбана та його конфлікт з ЄС [33].

Варто зауважити, що Національна стратегія у сфері прав людини зобов'язує Україну під час співпраці з іншими державами застосовувати підхід, заснований на правах і свободах людини, а також розвивати багатосторонні відносини з урахуванням міжнародних зобов'язань у сфері прав людини [34].

Настільки активна багатостороння і двостороння дипломатична робота України в регіоні, керуючись кращими практиками міждержавницьких зносин у межах регіональних альянсів в Європі, загалом значно підвищує переговорні позиції України на міжнародній арені та позитивно впливає на розширення наявних гарантій захисту прав людини, а також започаткування нових регіональних інструментів і форматів захисту прав людини як на міжнародному, так і внутрішньому рівні.

І хоча захист прав людини як самостійний напрям міжнародної співпраці в межах Люблінського трикутника, Асоційованого тріо та Квадриги, у відповідних установчих документах не визначається, очевидно, що *ipso facto* в основі згаданих мікрорегіональних міжнародних об'єднань, поруч з економічними, політичними, секторальними та безпековими напрямами співпраці, закладено саме це метазавдання.

Очевидно, що проблема захисту прав людини є найнагальнішою як у національному, так і міжнародному праві. Права людини – універсальні моральні права фундаментального характеру, що належать кожній особі в його взаєминах з державою. Права людини є наскрізною темою всіх програм і стратегій ООН в таких ключових галузях, як мир і безпека, розвиток, гуманітарна допомога й економічні і соціальні питання [35].

Як приклад, можна навести міжнародну співпрацю задля реагування на пандемію CoViD-19 як загрозу правам людини. Міжнародну співпрацю тут представляє Глобальна ініціатива COVAX, а сила регіональної співпраці на практиці підтверджується зусиллями наших близьких партнерів – Литви й інших країн ЄС у просуванні інтересів України в ЄС під час запровадження глобальної вакцинації проти CoViD-19.

Характерним у цьому контексті є запит Литви разом із 12 країнами ЄС до Єврокомісії з метою "запровадження спеціальної програми для вакцинації східних партнерів" [36], або виділення протягом 2021 р. Литвою 200 тис. доз вакцини для країн "Східного партнерства", або ж Данією понад 500 тис. доз для України.

Також не секрет, що безпілотні авіаційні комплекси оперативного рівня "Bayraktar", які під час Операції об'єднаних сил на сході України активно використовують для стримування збройної агресії Російської Федерації, що в жовтні 2021 р. навіть спровокувало міжнародний скандал [37], були закуплені Україною в Туреччині у межах двосторонніх домовленостей в оборонній сфері у межах роботи "Квадриги" [38].

Минув той час, коли держави сподівалися захистити себе тільки шляхом створення власної оборони. Характер сучасної зброї не залишає жодній державі надії забезпечити свою безпеку лише військово-технічними засобами, нарощуванням озброєнь і збройних сил, оскільки не тільки саму ядерну війну, а й гонку озброєння виграти не можна. Стало очевидним, що безпека держав може бути забезпечена за допомогою не тільки військових, а й політичних і міжнародно-правових засобів. Шлях до гарантій безпеки кожної окремої держави лежить через всесвітнє зміцнення загальної безпеки [39, с. 265].

Зрештою така проактивна діяльність України на міжнародній арені свідчить про людиноорієнтованість зовнішньої політики нашої держави, оскільки поглиблення захисту прав людини, як найвищої соціальної цінності (ст. 3 Конституції України), так само як і визнання та реалізація принципу верховенства права (ст. 8 Конституції України), є мірлами демократичності засад функціонування та водночас складовими формування й утвердження в Україні конституційної правової держави (ст. 1 Конституції України).

Питання взаємовідносин держави і громадянина через формування ефективних національних і міжнародних механізмів захисту прав і свобод людини є доволі актуальним. Наявність чи відсутність основних прав і свобод людини і громадянина є найяскравішим показником рівня розвитку громадянського суспільства, побудови правової держави [40, с. 11].

Отже, можна констатувати, що розбудова Україною регіональної архітектури міжнародної співпраці підкреслює тренд сучасних міжнародних відносин щодо інтенсифікації зближення держав за регіональною ознакою та водночас сприяє посиленню безпеки в регіоні шляхом створення нових майданчиків для розв'язання спільних викликів та започаткування новітніх ініціатив із поглибленого захисту прав людини.

Роль міжнародних субрегіональних альянсів у процесах європейської та євроатлантичної інтеграції. Стійка підтримка нашими партнерами у межах Люблінського трикутника євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень України, або посилення співпраці та координації в цьому напрямі з нашими ключовими партнерами в рамках Асоційованого трикутника, безсумнівно, наближає Україну до реалізації конституційно закріпленого міжнародного вектору діяльності нашої держави – стратегічного курсу на вступ до масштабніших міжнародних союзів (об'єднань, організацій), таких як ЄС і НАТО.

Це підтверджує практичну орієнтованість й ефективність регіональної співпраці загалом і принагідно має позитивний вплив на гарантії захисту прав людини, стандарти й позитивні зобов'язання щодо яких у державах – членах ЄС і НАТО, є значно вищими.

Повага та захист прав людини є одним із керівних напрямів діяльності ЄС відповідно до цілей і принципів цієї організації, закріплених в установчих договорах. Особливий статус у праві ЄС має Хартія ЄС основних прав 2007 р. [41, с. 157].

Хартія ЄС, беззаперечно, посприяла забезпеченню вищого рівня міжнародно-правового гарантування фундаментальних прав людини, а певні норми цього документа здатні бути взірцем для удосконалення конституційно-правового захисту прав людини в Україні [42, с. 29].

Головною метою НАТО, зі свого боку, є захист свободи і безпеки всіх її членів політичними та військовими засобами відповідно до Статуту ООН. Від самого початку існування альянс працює над установленням справедливого і тривалого мирного порядку в Європі на засадах загальних демократичних цінностей, прав людини та верховенства права [43, с. 30].

З огляду на це, під час здійснення за мандатом Ради Безпеки ООН операцій з підтримання миру та/або операцій з примушення до миру завданням збройних сил НАТО є припинення випадків масових порушень прав людини та/або контролем за дотриманням прав людини [44, с. 7].

Зрештою, більшість науковців погоджуються, що питання захисту прав людини є одним із центральних у спільній зовнішній політиці та політиці безпеки ЄС [45, с. 172; 39, с. 262].

Отже, можна констатувати, що ініціювання й активна участь України у згаданих міжнародних мікро-регіональних альянсах, наближаючи її до вступу в повномасштабні регіональні об'єднання, такі як ЄС і НАТО, сприяє посиленню міжнародних гарантій захисту прав людини й визнання та утвердження в Україні принципу верховенства права, де людська гідність, як фундамент для прав людини, є найвищою та визначальною сучасною демократичною цінністю.

Важливо також зауважити, що розвиток і поглиблення регіональних форматів міжнародної співпраці може стати додатковим контраргументом скептикам європейської інтеграції, які вважають, що Україна може загубитись на тлі провідних держав – засновниць ЄС та не досягти в цьому об'єднанні українського інтересу, оскільки ЄС є надто централізованою, негнучкою та марнотратною організацією [46, с. 126].

Натомість, на прикладі Вишеградської групи можна визначити, що регіональні альянси, первісно утворені для вступу в ЄС, можуть переосмислити своє значення та стати потужним осередком регіональної міжнародної співпраці також і в межах ЄС.

У науковій літературі йдеться, що Вишеградська група усе наполегливіше продовжує відстоювати свої національно-політичні інтереси в спільноті європейських партнерів. Формування Вишеградського союзу можна вважати безсумнівним успіхом усього перехідного періоду в цій частині Європи [47, с. 13].

Різновиди сучасної субрегіональної співпраці. Окрім того, аналізуючи згадані формати міжнародної регіональної співпраці України, можна виокремити зовнішній і внутрішній аспекти регіоналізації міжнародної співпраці у сфері захисту прав людини.

Зовнішній аспект полягає у створенні нових регіональних утворень для підвищення рівня кооперації сусідніх держав і гарантій захисту прав людини, спонукання організацій універсального характеру – таких як ООН чи НАТО до вжиття або підтримання заходів реагування на дії, що уможливають або сприяють системним порушенням прав людини.

У цьому вимірі можна навести приклад Люблінсько-трикутника, що систематично закликає Білорусь доєднатись і трансформувати цей формат міждержавної регіональної співпраці у "Люблінський квадрат", однак, звісно ж, тільки після припинення системних і трагічних порушень прав людини та демократизації політичного режиму, яких наразі існує в Республіці Білорусь.

Внутрішній аспект полягає у створенні міжнародних майданчиків для співпраці держав у межах конкретно визначеної регіональної проблеми у сфері захисту прав людини. У такому випадку висвітлюється регіональна специфіка загроз правам людини, сприяти в усуненні яких має бути зацікавлена вся міжнародна спільнота. Ці держави не обов'язково мають географічно належати до певного регіону, щоб входити в такий міжнародний альянс. У цьому і полягає ключова відмінність від зовнішнього аспекту, де в основі лежить територіальна близькість країн-учасниць.

У цьому контексті буде доречним навести як приклад створення Кримської платформи. Адже метою діяльності такого міжнародного майданчика є винесення питання деокупації Криму та захисту прав осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях, на найвищий міжнародний рівень та посилення концентрації фокусу уваги міжнародної спільноти на окреслену проблему.

Показово, що вже наприкінці 2021 р. Кримська платформа отримала визнання в ООН та *de jure* інституціо-налізувалась через офіційне визнання в Резолюції ООН A/RES/76/179 "Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна" від 16 грудня 2021 р. як міжнародний майданчик для співпраці держав – членів ООН задля поліпшення ситуації з правами людини в Криму.

Важливо зауважити, що зазначене відбувається відповідно до Стратегії зовнішньополітичної діяльності України [48], пунктами 8 та 94 якої визначено, що Україна має вживати всіх заходів для зміцнення позиції держави в регіоні, а також активізації участі в діяльності універсальних і регіональних міжнародних організацій, заходах щодо їхнього реформування, створенні нових регіональних форматів міжнародної співпраці.

Розбудова з іншими державами системи відносин пріоритетного стратегічного характеру здійснюється відповідно до пріоритетів зовнішньої політики та відображає особливий рівень і характер співпраці, що ґрунтується на взаємних інтересах і цінностях демократії, верховенства права, поваги до прав людини.

Висновки. Проактивна участь України в невеликих регіональних альянсах, таких як Люблінський трикутник, Асоційоване тріо або ж Квадрига, а також започаткування нових цільових майданчиків для розв'язання конкретних проблеми у сфері міжнародного захисту прав людини – запуск Кримської платформи посилює регіоналізацію інституційних механізмів захисту прав людини та підтверджує нову віху розвитку міждержавної співпраці у сфері захисту прав людини.

З огляду на це новий етап регіоналізації системи міжнародного захисту прав людини – субрегіоналізація розпочався та потребує детальнішого теоретичного вивчення й аналізу як новітня складова міжнародної архітектури захисту прав людини.

Перспективи подальших досліджень. Розбудова нової архітектури регіональної співпраці для захисту прав людини в межах європейської системи захисту прав людини та подальша субрегіоналізація міжнародної співпраці може призвести до започаткування співпраці у

сфері міжнародного захисту прав людини між відповідними міжнародними регіональними союзами (альянсами).

Питання полягатиме лише в меті та принципах діяльності таких об'єднаних міжнародних регіональних альянсів, а також співвідношення їхньої діяльності з ЄС, Радою Європи та НАТО, як основними стовпами утвердження європейської системи захисту прав людини.

Загалом така координація може зародитись на основі історичної єдності мети міжнародних регіональних союзів, на основі територіальної близькості країн-членів, або ж із метою формування поясу безпеки.

Щодо першого сценарію, то перспективним є об'єднання країн Вишеградської четвірки й Асоційованого тріо, з метою адвокатування та поглиблення інтеграції останніх у європейське співтовариство. Щодо другого варіанту, то об'єднання Вишеградської групи та Люблінського трикутника могло б поглибити економічну, політичну й соціальну співпрацю між країнами. Зрештою, спільні зусилля Вишеградської групи, Люблінського трикутника, Асоційованого тріо та Квадриги могли б сформувати потужний додатковий регіональний пояс безпеки в Європі та стати основою для формування колективної оборони та плацдармом для опору від імовірного розширення збройної агресії Росії.

Окрім того, важливим є наукове вивчення перспектив відновлення традиційних форматів потенційної регіональної міжнародної співпраці на кшталт "Балтійсько-Чорноморської осі" або "Міжмор'я", дослідження ефективності функціонування та співпраці у відносно нових регіональних ініціативах, наприклад "Ініціативи трьох морів", а також системна ревізія та теоретичне обґрунтування доцільності інтенсифікації діяльності наявних союзів, таких як "Співдружність демократичного вибору", "Організація за демократію та економічний розвиток ГУАМ" або ж навіть "Організація Чорноморського економічного співробітництва".

Пропозиції. Отже, окреслені перспективи поглиблення багатосторонньої співпраці у межах новостворених та активізації діяльності донині неактивних регіональних союзів на Європейському континенті, так само як і розширення міжнародної співпраці не так на рівні країн Європи, як на рівні відповідних регіональних союзів потребують подальшого глибокого наукового пізнання, що набуває особливої актуальності в контексті тенденції до субрегіоналізації міжнародної співпраці та формування нової архітектури мікрорегіональних систем захисту прав людини.

Україна має продовжувати та динамічно поглиблювати співпрацю з регіональними партнерами, оскільки культурні схожості, спільна історія та солідарні виклики, що особливо загострилися в останні роки, потребують стійкої взаємодії та потужної відповіді. Адже чим більш ефективними та скоординованими будуть превентивні дії з державами-партнерами, тим меншою буде загроза правам людини як в Україні, так й у всій Європі.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Баїте, 2015. 392 с. ISBN 978-966-2310-40-5.
2. Права людини: посібник / Ю. М. Бисага, М. М. Палінчак, Д. М. Белов, М. М. Данканич. Ужгород, 2003. 189 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/5104/1/Права%20людини.pdf>.
3. Міжнародний білль про права людини: виклад фактів / Харківська правозахисна група. Харків: Фоліо, 2004. 62 с. URL: <http://library.khpg.org/files/docs/N02.pdf>.
4. Міжнародна система захисту прав людини: навч. посіб для студ. юрид. ВНЗ / І. А. Шуміло. Київ: ФОРМ Голембовська О.О., 2018. 168 с. ISBN 978-966-1681-40-7.
5. Шевчук С. В. Принцип субсидіарності у діяльності Європейського Суду з прав людини та необхідність узгодження судової практики.

Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини: зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 вересня 2012 р.) / за ред. С. В. Ківалова; НУ "ОЮА". Одеса : Фенікс, 2012. С. 82–89. URL: <http://hdl.handle.net/11300/9624>.

6. Мацькевич М. М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти. / *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2014. Вип. 4. С. 54–66. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/04_2014/14mmmtfa.pdf.

7. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту : підруч. для ВУЗів / Київ. нац. ун. ім. Тараса Шевченка, Ін. міжнар. відносин. Київ : Вид. дім "Промені", 2010. 722 с. (Бібліотека кафедри міжнародного права). ISBN 978-966-8935-10-7, 978-966-8935-11-4.

8. Попович Т., Шаварин А. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини. *Підприємництво, господарство і право*: щоміс. наук.-практ. юрид. журн. / засн. НДІ приват. права і підприємництва України ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПРН України [та ін.]; голов. ред. І. Р. Калаур. Київ: Гарантія, 1996. Вип. 12/2019. С. 266–271. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/12/50.pdf>.

9. Зеленський В. В. Виступ Президента України на загальних дебатах 76-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. / веб-сайт Офіційного інтернет-представництва Президента України. Нью-Йорк, 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimir-zelenskogo-na-zagalnih-70773>.

10. Regional arrangements for the promotion and protection of human rights: report of the Human Rights Council Advisory Committee / Human Rights Council (A/HRC/39/58). Geneva, 2018. 19 p. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/HRC/39/58>.

11. Rishmawi M. The revised Arab Charter on Human Rights: a step forward? / Mervat Rishmawi. *Human Rights Law Review*. 2005. Vol. 5 (2). P. 361–376. URL: https://www.researchgate.net/publication/249278035_The_Revised_Arab_Charter_on_Human_Rights_A_Step_Forward.

12. Дашковська О. Р. Права людини в глобалізованому світі: універсалізм чи релятивізм? *Юридичний вісник*. Одеса : Гельветика 2019. № 4. С. 5–13. URL: <https://hdl.handle.net/11300/15863>.

13. Крайніска О. М., Лисик В. М. Міждержавне співробітництво з питань захисту прав людини на Близькому Сході та в Південно-Східній Азії. *Альманах міжнародного права*: наук. міжн. журн. / засн. Міжн. гум. унів.; голов. ред. ради А. Ф. Крижановський. Одеса: Гельветика, 2009. Вип. 8/2015. С. 29–38. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/amp_2015_8_6.pdf.

14. Donnelly J. *Universal Human Rights in Theory and Practice*: 2d ed. Ithaca : New York: Cornell University Press, 2003. 290 p. ISBN 9780801467493, 9780801477706.

15. Класифікація прав людини / Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожний О. В. та ін. *Міжнародне право. Основні галузі*. Київ: Либідь, 2004. С. 206–208.

16. Henkin L. *International Law: Politics and Values*. Boston: Kluwer Academic Publishers, 1995. 376 p. ISBN: 0792329082, 9780792329084.

17. Бунчук О. Б. Новітні людські права: прийняти не можна заборонити / офіційний вебпортал Юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2020. URL: <https://law.chnu.edu.ua/novitni-liudski-prava-priyniaty-ne-mozhna-zaboronity/>.

18. Приймак Б. Веймарський трикутник як інструмент зовнішньої політики Німеччини в контексті розширення ЄС на Схід. *European Political and Law Discourse*. 2017. Vol. 4 (6). P. 24–21. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-6/06.pdf>.

19. Турчин Я. Особливості партнерства між Україною та Вишеградською групою у контексті сучасних геополітичних викликів. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*: збір. наук. пр. / засн. Інст. народ. ім. І. Крип'якевича НАН України [та ін.]; відп. ред. С. П. Павлюк. Львів: НУ "Львівська політехніка", 1998. Вип. 27/2015. С. 144–152. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/9/16/paragraphs/812/turchyn0.pdf>.

20. Грубіно А. В., Мартинов А. Ю. Європейський Союз після Врехіт: продовження історії: монографія. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2021. 258 с. ISBN 978-617-7793-70-9.

21. Кулеба Д. І. Виступ Міністра закордонних справ України під час круглого столу в рамках Варшавського безпекового форуму / єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. Варшава, 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-lyubinskiy-trikutnik-ce-yaskravij-priklad-novogo-trendu-mizhnarodnoyi-politiki>.

22. Кулеба Д. І. Онлайн-брафінг Міністра закордонних справ України за результатами 23-го саміту Україна – ЄС / єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. Київ, 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-asocijovane-trio-stvoryuye-novi-yevropejski-mozhливosti-dlya-ukrayini-gruziyi-ta-moldovi>.

23. Зеленський В. В. Виступ Президента України під час зустрічі з лідерами держав – членів ЄС та асоційованих країн-партнерів / вебсайт Офіційного інтернет-представництва Президента України. Брюссель, 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proviv-zustrich-z-liderami-derzhav-chleni-72061>.

24. Лебедюк В. Вишеградська четвірка: від ідеї до успішного проекту. *Демократичний транзит у країнах Вишеградської групи й*

Україні: вибрані аспекти. Острог: НУ "Острозька академія", 2020. С. 16–35. URL: <http://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8333>.

25. Кулеба Д. І. Виступ Міністра закордонних справ України під час 4-ї Міжнародної конференції з питань реформ в Україні / вебсайт Міністерства закордонних справ України. Вільнюс, 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/news/ministri-kuleba-landsbergis-ta-rau-pidpisali-novi-dokumenti-lyublinskogo-trikutnika>.

26. Русова О. С. Внесок країн "Веймарського трикутника" у систему європейської безпеки. *Studia politologica Ucraino – Polona*. Житомир ; Київ ; Краків, 2014. Вип. 4. С. 39–45. URL: <https://bit.ly/3n9nVye>.

27. Кулеба Д. І. Виступ Міністра закордонних справ України першого засідання нового формату двостороннього діалогу між Україною та Туреччиною "Квадрига" / єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. Туреччина, 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-kvadriga-vidkrivaye-novu-storinku-ne-lishe-u-vidnosinah-ukrayini-ta-turechchini-i-u-rozvitku-regionu-zagalom>.

28. Кулеба Д. І. Звернення Міністра закордонних справ України до Верховної Ради України / вебсайт Міністерства закордонних справ України. Київ, 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zvernennya-doverhovnoyi-radi-ukrayini-ministra-zakordonnih-sprav-ukrayini-dmitra-kulebi>.

29. Зеленський В. В. Онлайн виступ Президента України на загальних дебатах 75-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН / вебсайт Офіційного інтернет-представництва Президента України. Київ, 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimir-zelenskogo-na-zagalnih-63889>.

30. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року "Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя : Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2021#Text>.

31. Кулеба Д. І. Виступ Міністра закордонних справ України на першому Українському центральноевропейському форумі / вебсайт Міністерства закордонних справ України. Київ, 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ukrayina-povomulasya-do-centralnoyi-yevropi>.

32. Марусич Т. Співробітництво Ради Європи та ООН у сфері захисту прав людини. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: зб. наук. праць. / засн. Інст. міжн. відн. Київ. нац. унів. ім. Т. Шевченка; гол. ред. В. В. Копійка. Київ: Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка, 1996. Вип. 96 (Частина II)/2011. С. 122–125. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/804/759>.

33. Бертолон О. О. Політика Віктора Орбана щодо консолідації влади в Угорщині за період 2010–2018 років. *Регіональні студії*: наук. журн. / засн. ДВНЗ "Ужгородський національний університет"; гол. ред. Є. І. Гайданка. Ужгород: Гельветика, 2014. Вип. 18/2019. С. 73–77. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.edu.ua/archive/18/14.pdf>.

34. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>.

35. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Бігняка. Херсон: Гельветика, 2019. 168 с.

36. Ландсбергс Г. Ексклюзивне інтерв'ю міністра закордонних справ Литви Радіо Свобода / Радіо свобода. Київ, 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/interview-with-gabrielius-landsbergis/31124108.html>.

37. Кулеба Д. І. Коментар Міністра закордонних справ України під час брифінгу з віцепрезидентом та головою Федерального департаменту закордонних справ Швейцарії Ігнаціо Кассісом. *Нове Время*. Київ, 2021. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/bayratar-nadonbasi-mzs-ukrayini-vidpovilo-na-zayavi-nimechchini-ta-franciji-50192387.html>.

38. Таран А. Прес-реліз за результатами засідання Дев'ятого засідання Стратегічної ради високого рівня між Україною і Туречкою Республікою / офіційний вебпортал Міністерства оборони України. Стамбул, 2021. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2021/04/10/korvet-bpla-bayraktar-boeprisasi-proekti-v-aviaczijnij-galuzi-ta-perspektivi-chlenstva-ukraini-v-nato-ministri-oboroni-ukraini-ta-tureczkoj-respubliki-obgovorili-napryami-spirovitnitstva/>.

39. Міжнародне право: навч. посіб. / за ред. М. В. Буроменського. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 336 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk744109.pdf>.

40. Небеська М. С., Проданець Н. М. Значення положень Хартії основних прав Європейського Союзу для модернізації закріплених у Конституції України прав і свобод людини. *Південноукраїнський правничий часопис*: наук. журн. / засн. Одес. держ. унів. вн. спр.; голов. ред. С. О. Кузніченко. Одеса: Одес. держ. ун-т внутрішніх справ, 2018. Вип. 1. С. 11–13. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2018/1/5.pdf>.

41. Бандас Д. Захист прав людини в Європейському Союзі. *Економіка України в умовах глобалізації і регіоналізації* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молод. вчених [м. Тернопіль, 3–4 квіт. 2014 р.] / редкол. : С. В. Гродський, Ю. П. Гуменюк, М. А. Живко [та ін.] ; відп. за вип. Є. В. Савельєв. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 154–158. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17190/1/154-158.pdf>.

42. Добрянський С. Хартія основних прав Європейського Союзу як регіональний правоположний стандарт. *Вісник Національної академії правових наук України*: наук. фак. вид. / засн. през. Акад. прав. наук;

голов. ред. В. Я. Тацій. Харків: Основа, 1993. Вип. 3/2013. С. 23–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varpu_2013_3_5.

43. Довідник НАТО / Центр інформації та документації НАТО. Бельгія: НАТО, 2001. 593 с. URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/pdf/001-033.pdf>.

44. Операції НАТО: наук. просв. вид. / Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України ; Науково-дослідницький центр правової інформатики Академії правових наук України. Київ: Знання, 2007. 24 с. ISBN 978-966-618-249-7

45. Смирнова К. В. Роль Європейського Союзу у процесі реформування європейської системи захисту прав людини. *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини*: зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 вересня 2012 р.) / за ред. С. В. Ківалова ; НУ "ОЮА". Одеса: Фенікс, 2012. С. 166–177. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/9625>.

46. Мартинов А. М'яка сила як політичний інструмент Європейського Союзу (1990–ті 20–ті рр. ХХІ ст.). *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*: міжвід. збір. наук. праць. Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. Вип. 29. С. 113–129. URL: <https://bit.ly/3G6HnDo>.

47. Фесенко М. Феномен Вишеградської групи в Європейському політичному процесі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Міжнародні відносини*: період. наук. вид. / засн. Київ. нац. унів. ім. Т. Шевченка; відп. ред. Л. В. Губерський. Київ: Київський університет, Вип. 47-48/2018. С. 13–18. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/viewFile/3577/3252>.

48. Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року" : Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. № 448/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>.

Надійшла до редколегії 06.11.21

V. Mitsik, Dr of Science (Law), Prof.,
S. Horovenko, Master Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

UKRAINE'S ENGAGEMENT IN THE ESTABLISHMENT OF A NEW REGIONAL SECURITY FRAMEWORK IN HUMAN RIGHTS

It is known that the principle of sovereign equality and reciprocity of States underlies contemporary international relations. All UN member states are equal in legal status and obliged to co-operate with one another. At the same time, the role of each state on the world stage directly depends on its efficient geopolitical interactions and the willingness to engage in win-win cooperation.

The article analyzes the increasing Ukrainian cooperation practices since 2020 through the establishment of the subregional alliances to pursue the newly approved foreign policy strategy. The associations are promoted concerning building a new international security architecture in human rights.

The article deals with updated governmental strategic documents aimed at enhanced engagement of Ukraine in regional cooperation. The report also considers theoretical grounds for creating subregional human rights protection mechanisms within the European regional systems and includes the comparative analysis of the most effective subregional associations since the late 1990s.

Human rights are a unifying factor in global relations of the last century. Therefore, the study has found that Ukraine's strategy to revive old and create new formats of subregional cooperation, such as the Lublin Triangle, the Association Trio, the Quadriga, and, of course, the Crimea Platform, brings back to the international community agenda issues related to the human rights protection, as well help achieve essential important geopolitical goals of Ukraine.

Such activities allow Ukraine, in the short-term perspective, to receive additional vaccines from COVID-19 and modern weapons to strengthen the Defense Force to deter the Russian military aggression in eastern Ukraine. At the same time, in the medium term, the defined strategy will help Ukraine to become a full member of the EU and NATO. And in the long run – to implement the policy of reintegration and deoccupation of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol and its peaceful return to Ukraine within internationally recognized borders.

Eventually, such subregional alliances improve the structure of human rights protection within the Universal human rights protection system and European regional mechanisms, strengthen Ukraine's position in international negotiations and consolidate Ukraine's role in international relations as Europe's Eastern Gate.

Keywords: regional security, international cooperation, human rights, regional alliances, foreign affairs, regional systems for the protection of human rights, the European and Euro-Atlantic integration, armed conflict, sub-regionalization.